

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 2 • 2003

FINANŠU STABILĪTES PĀRSKATS

2 • 2003

Izdevumā "Finanšu stabilitātes pārskats" izmantoti Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, Latvijas Līzings devēju asociācijas, LURSOFT (Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datu bāzes) un Latvijas Bankas dati.

Grafiskos attēlus sagatavojot, izmantoti Latvijas Bankas (1.–11., 14., 18., 21.–23. un 27.–31. att.), Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (12., 13., 15.–17., 19. un 20. att.), Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes (24. un 26. att.), LURSOFT (25. att.), Igaunijas, Spānijas, Zviedrijas un Lielbritānijas centrālās bankas un Eiropas Centrālās bankas (28. att.) un Latvijas Līzings devēju asociācijas (29. un 32.–34. att.) dati. Tabulas sagatavojot, izmantoti Latvijas Bankas (1.–3. tabula) un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (3. tabula) dati.

SATURS

Kopsavilkums	4
1. Latvijas ārējā ekonomiskā vide un iekšzemes ekonomiskā aktivitāte	5
2. Iekšzemes kredītu koncentrācija atsevišķos tirgus segmentos	6
3. Vispārējā procentu likmju starpība	9
4. Ar nerezidenti veiktie darījumi	10
5. Banku peļņitaspēja	13
6. Banku kapitāla pietiekamība	15
7. Banku valūtas kursa risks	16
8. Banku likviditāte	17
9. Finansiālā ievainojamība	19
10. Līzina kompānijas	23

KOPSAVILKUMS

2003. gada 2. pusgadā turpinājās strauja Latvijas tautsaimniecības attīstība. Inflācija salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu palielinājās galvenokārt augstā eiro kursa, administratīvi regulējamo cenu kāpuma un akcīzes nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa likmju pārmaiņu ietekmē. Lai gan tautsaimniecības attīstība Eiropā joprojām bija lēna, Latvijas preču pieprasījums ārējos tirgos pieauga un konkurētspēja saglabājās. Tomēr, strauji palielinoties iekšzemes pieprasījumam un tādējādi arī preču importam, maksājumu bilances tekošā konta negatīvais saldo 2003. gadā palielinājās. Augošais tekošā konta deficīts, kas finansēts ar ārvalstu uzkrājumiem, padara Latvijas tautsaimniecību arvien atkarīgāku no investoru riska novērtējuma un palielina riskus. Tāpēc svarīgi turpināt samazināt budžeta deficītu un joprojām nodrošināt augstus banku kredītu izsniegšanas standartus, ierobežojot privātā patēriņa kāpumu.

2003. gada 2. pusgadam bija raksturīga banku korporatīvā kredītportfeļa diversifikācijas palielināšana, straujāk augot to kredītu atlikumam, kuri izsniegti nozarēm ar zemāku īpatsvaru kredītportfelī – operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai, būvniecībai un lauksaimniecībai, medniecībai un mežsaimniecībai. Ar uzņēmumiem saistītais kredītrisks mazinājās, jo korporatīvais sektors attīstījās veiksmīgi un uzlabojās finansiālie rādītāji tirdzniecības nozares uzņēmumiem, kas ir lielākie kredītņēmēji bankās.

Banku aktīvos mājsaimniecībām izsniegto kredītu īpatsvars bija samērā neliels, arī mājsaimniecību ienākumos parāda īpatsvars bija zemāks nekā citās valstīs, tāpēc ar šiem kredītiem saistītais risks banku sektora stabilitāti neapdraud. Pieaugot ārvalstu valūtā izsniegto kredītu īpatsvaram, palielinās valūtas un procentu likmju risks mājsaimniecībām.

Vispārējās procentu likmju starpības stabilizācija un strauji augošais izsniegto kredītu apjoms atspoguļoja tālāku konkurences kāpumu, jo bankas turpināja piesaistīt jaunus klientus, piedāvājot tiem izdevīgākus kredīta nosacījumus: ilgāku atmaksas termiņu, kredīta pieteikuma bezmaksas izskatīšanu un iespēju veikt pirmstermiņa atmaksu.

Bankām joprojām palielinot aizņēmumus ārvalstīs, turpināja augt Latvijas banku sektora un tādējādi arī tautsaimniecības atkarība no nerezidentu uzkrājumiem. Savukārt ar nerezidentiem saistītais kredītrisks joprojām bija zems, jo prasības pret nerezidentu nebankām bija samērā nelielas.

Lai gan konkurence pieauga, banku pelnītspēja bija augsta un aktīvu kvalitāte turpināja uzlaboties (daļēji – kredītu ekspansijas dēļ).

Banku kapitalizācijas līmenis 2003. gadā samazinājās, bet joprojām saglabājās virs prasītā minimālā līmeņa, un nepieciešamības gadījumā tas ļaus segt iespējamus zaudējumus. Tomēr tālāka kredītportfeļa izaugsme prasīs banku kapitāla palielināšanu.

Attīstoties kreditēšanai, nedaudz palielinājās likviditātes risks, tomēr kopumā likviditātes rādītāji bija pietiekami augsti, īpaši nerezidentus apkalpojošajām bankām.

2003. gadā līzinga kompāniju līzinga un faktūrkreditēšanas portfelis auga lēnāk nekā banku kredītportfelis, jo līzinga kompānijas specializējās īstermiņa līzinga izsniegšanā, tāpēc līzinga apjoms nekustamā īpašuma jomā būtiski nepalielinājās.

1. LATVIJAS ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE UN IEKŠZEMES EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Lai gan tautsaimniecības attīstība Eiropā joprojām bija lēna, Latvijas preču pieprasījums ārējos tirgos pieauga un konkurētspēja saglabājās.

2003. gada 2. pusgadā sākās pasaules tautsaimniecības atveseļošanās. ASV, Japānā un eiro zonas valstīs pieauga ekonomiskā aktivitāte. Tomēr ASV un eiro zonas valstīs bāzes procentu likmes netika mainītas, bet Anglijas Banka, norādot uz spēcīgu pieprasījuma izaugsmi, novembrī paaugstināja bāzes procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 3.75%).

Akciju tirgos valdija optimistisks noskaņojums, ko pozitīvi ietekmēja arvien labāki tautsaimniecības attīstības rādītāji. Lai gan izraisījās vairāki korporatīvie skandāli gan Eiropas valstīs, gan ASV, turpinājās akciju tirgu izaugsme.

Valūtas tirgos straujākās pārmaiņas bija vērojamas, sākot ar 2003. gada septembra beigām. Viens no šādas tirgus attīstības impulsiem bija lielvalstu finanšu ministru un centrālo banku pārstāvju paustais viedoklis, ka finanšu tirgos būtu vēlama lielāka valūtu kursu elastība. 2003. gada pēdējos divos mēnešos valūtu tirgos ASV dolāra kurss strauji kritās attiecībā pret visām pasaules nozīmīgākajām valūtām.

Saskaņā ar ražotāju apsekojumu datiem 2003. gada 2. pusgadā ASV turpinājās strauja rūpnieciskā sektora izaugsme. Rūpnieciskās ražošanas apjoms palielinājās, uzlabojās arī ASV pakalpojumu sektora uzņēmēju konfidence un patērētāju konfidence. Tomēr IKP pieauguma temps 4. ceturksnī (4.0%) bija lēnāks nekā rekordstraujais IKP kāpuma temps 3. ceturksnī (8.2%). Privātais patēriņš joprojām bija viens no galvenajiem faktoriem, kas ietekmēja IKP pieaugumu, bet tā kāpuma temps vairs nebija tik straujš. Daļēji tas bija saistīts ar nodokļu samazināšanas radīto efektu, kas gada beigās bija mazāks nekā 3. ceturksnī. Strauji augot eksportam, ievērojami samazinājās tirdzniecības konta negatīvais saldo. Negaidīto eksporta kāpumu analītiķi skaidro ar globālā pieprasījuma nostiprināšanos (īpaši Āzijas valstīs) un ievērojamo ASV dolāra kursa kritumu. Darbaspēka tirgus vēl nespēja pārvarēt visas grūtības. No jauna reģistrēto bezdarbnieku skaits pakāpeniski samazinājās, un jauno darba vietu skaits gada beigās gandrīz nemainījās. ASV Federālo rezervju sistēma vairākkārt norādīja, ka situācijas uzlabošanās darbaspēka tirgū ir viens no būtiskākajiem priekšnosacījumiem bāzes likmes paaugstināšanai. Tas pagaidām nav noticis, tāpēc ASV Federālo rezervju sistēmas noteiktā bāzes likme joprojām ir zema (1.0%).

Eiro zonas valstu tautsaimniecības izaugsme nebija strauja – IKP 2003. gada 3. un 4. ceturksnī palielinājās attiecīgi par 0.3% un 0.6%. 2003. gada pēdējos mēnešos rūpniecības sektora un pakalpojumu sektora uzņēmēju konfidences apsekojumu rezultāti uzlabojās. Eiropas Komisijas veiktie apsekojumi liecina, ka patērētāju konfidence 3. un 4. ceturksnī būtiski nebija mainījusies: vērtējot savu nākotnes finansiālo situāciju, iedzīvotāji kļuvuši nedaudz pesimistiskāki, tomēr kopējais ekonomiskās situācijas novērtējums nemainījās un nodarbinātības perspektīvu novērtējums pat uzlabojās.

Lielbritānijā ekonomiskā aktivitāte 2003. gada pēdējos mēnešos palielinājās. Straujš mazumtirdzniecības pārdošanas apjoma pieaugums liecināja, ka IKP kāpumu noteica privātais patēriņš. Arī Dānijā un Zviedrijā ekonomiskā aktivitāte palielinājās.

Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstu tautsaimniecība 2003. gada 2. pusgadā turpināja atveseļoties. To jūtami ietekmēja tirdzniecības nosacījumu un ārējās ekonomiskās vides uzlabošanās. Augstais eiro kurss turpināja labvēlīgi ietekmēt Polijas eksportētājus. Arī privātais patēriņš joprojām bija augsts, labvēlīgi ietekmējot gan

vietējo ražošanu, gan pakalpojumu nozares. Rūpnieciskās ražošanas un mazumtirdzniecības apgrozījuma gada pieauguma temps saglabājās augsts. Ungārijā turpinājās ekonomiskās aktivitātes kāpums, ko noteica gan eksporta iespēju paplašināšanās, gan relatīvi augsts iekšējais pieprasījums. Slovēnijā gada beigās nedaudz palielinājās eksporta un rūpnieciskās ražošanas pieauguma temps. Savukārt Slovērijas iekšējais pieprasījums bija zems, jo strauji auga cenas, un tautsaimniecības attīstību veicināja būtiskais eksporta kāpums.

Igaunijā ekonomiskā aktivitāte turpināja palielināties. To veicināja gan iekšējais pieprasījums, gan eksporta kāpums, tomēr IKP gada pieauguma temps joprojām bija zemāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Gada beigās rūpnieciskās ražošanas kāpums joprojām bija samērā straujš; eksportu veicināja ārvalstu apakšuzņēmumu aktivitātes pieaugums. Pozitīvas tendences bija vērojamas arī tranzītpakalpojumu sektorā, palielinoties gan naftas, gan vairāku citu kravu tranzītam. Par investīciju kāpumu netieši liecināja būvniecības apjoma pieaugums un straujais jauno transportlīdzekļu reģistrācijas kāpums.

Lietuvas tautsaimniecība 2. pusgadā attīstījās īpaši strauji. IKP gada pieauguma temps palielinājās līdz pat 10.6% 4. ceturksnī, un bija vērojama gandrīz visu tautsaimniecības nozaru strauja izaugsme. To noteica gan iekšējais, gan ārējais pieprasījums. IKP kāpumu īpaši veicināja rūpniecības, būvniecības un tirdzniecības attīstība. Tomēr Lietuvā joprojām bija vērojama patēriņa cenu deflācija, ko lielā mērā noteica augstais eiro kurss un atsevišķu produktu grupu (piemēram, telekomunikāciju pakalpojumu) cenu kritums.

Ari Krievijas ekonomiskā izaugsme 2003. gada 2. pusgadā jūtami paātrinājās. Privāto patēriņu veicināja iedzīvotāju reālo ienākumu kāpums, ko ietekmēja gan algu pieaugums, gan algu parāda atmaksa. Samērā strauji palielinājās eksports un rūpnieciskā ražošana.

Latvijas tautsaimniecības izaugsme 2. pusgadā saglabājās spēcīga, un IKP 2003. gadā palielinājās par 7.5%. Inflācija bija augstāka nekā iepriekšējos periodos un vidēji gadā sasniedza 2.9%. Cenu kāpumu būtiski ietekmēja likuma "Par pievienotās vērtības nodokli" grozījumi, saskaņā ar kuriem pievienotās vērtības nodokļa likme 9.0% apmērā tika piemērota vairākiem pakalpojumu veidiem. Palielinājās administratīvi regulējamās cenas – gāzes un siltumenerģijas tarifi. Pārtikas produktu cenu kāpumu galvenokārt veicināja eiro kursa pieaugums un nelabvēlīgie laika apstākļi. Eiro kursa kāpums paātrināja transportlīdzekļu cenu pieaugumu. Bezdarba līmenis saglabājās samērā augsts. Lai gan tautsaimniecības attīstība Eiropā joprojām bija lēna, Latvijas preču pieprasījums ārējos tirgos palielinājās un konkurētspēja saglabājās. Tomēr, strauji augot iekšzemes pieprasījumam un tādējādi arī preču importam, maksājumu bilances tekošā konta negatīvais saldo 2003. gadā pasliktinājās un sasniedza 9.2% no IKP. Valsts konsolidētā kopbudžeta deficīts 2003. gadā bija 1.8% no IKP. Budžeta deficīts, augošais tekošā konta deficīts un ārvalstu īstermiņa kapitāla ieplūde banku sektorā padara Latvijas tautsaimniecību arvien atkarīgāku no nerezidentu uzkrājumiem un palielina makroekonomiskos riskus. Tāpēc ir svarīgi turpināt samazināt budžeta deficītu un joprojām nodrošināt augstus banku kredītu izsniegšanas standartus, ierobežojot privātā patēriņa kāpumu.

2. IEKŠZEMES KREDĪTU KONCENTRĀCIJA ATSEVIŠĶOS TIRGUS SEGMENTOS

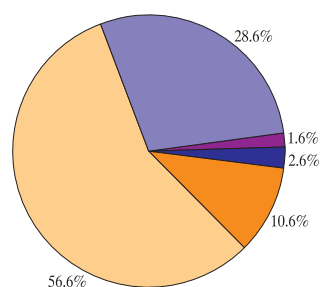
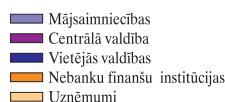
Pieauga banku kredītportfeļa diversifikācija pa nozarēm, turpinājās prasību pret māsaimniecībām un hipotēku kredītu atlikuma pieaugums banku kredītportfelī.

2003. gada beigās iekšzemes nebankām izsniegto kredītu atlikums sasniedza

2 646.0 milj. latu jeb 40.4% no IKP (neieskaitot tranzītkredītus). Visvairāk kredītu izsniegts iekšzemes uzņēmumiem (sk. 1. att.), kaut gan gada laikā šo kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī samazinājās, strauji attīstoties mājsaimniecību kreditēšanai. Nebanku finanšu institūcijām (galvenokārt lizinga kompānijām) izsniegto kredītu atlikums bija samērā neliels, un to īpatsvars kopējā kredītportfelī samazinājās. Centrālajai valdībai izsniegto kredītu īpatsvars kredītportfelī arī nebija liels, tomēr bija vērojams tā pieaugums līdz ar valdības ārējā parāda daļas pārfinansēšanu iekšzemes tirgū.

1. attēls

IEKŠZEMES NEBANKĀM IZSNIEGTO KREDĪTU STRUKTŪRA (2003. gada beigās)

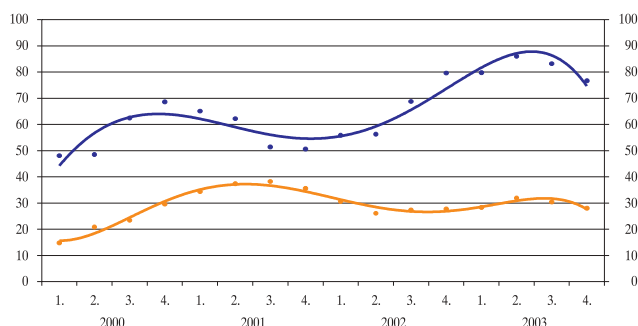
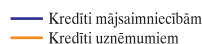

Kreditēšanas kāpuma tempa nelielu samazināšanos 2003. gada 2. pusgadā (sk. 2. att.) noteica šādi faktori:

- bāzes efekts;
- banku nepieciešamība ievērot minimālās kapitāla un likviditātes prasības – 2002. un 2003. gadā banku izsniegto kredītu atlikuma pieaugums bija lielāks par pašu kapitāla kāpumu, tāpēc mazliet samazinājās banku kapitāla pietiekamības rādītājs. Lielajām bankām¹ tas bija tuvu minimālajai 10% robežai jau 2002. gadā, bet pārējām bankām līdz ar kredītu ekspansiju tas ievērojami samazinājās kopš 2002. gada 2. pusgada. Tādējādi 2003. gada beigās lielo un pārējo banku kapitāla pietiekamības rādītājs gandrīz izlīdzinājās. Samazinājās arī banku likviditātes rādītājs, tomēr tas joprojām bija augsts;
- procentu likmju attīstība – procentu likmju kritums noteica strauju kredītu atlikuma kāpumu iepriekšējos periodos, savukārt 2003. gada pēdējos mēnešos procentu likmes bija stabilas, bet tuvākajā nākotnē tiek prognozēts neliels ASV dolāros izsniegto kredītu procentu likmju kāpums. Tādējādi gaidāmā procentu likmju attīstība vairs neveicinās tik strauju kreditēšanas pieaugumu.

2. attēls

IEKŠZEMES UZŅĒMUMIEM UN MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS (%)

Iekšzemes nefinanšu uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikums 2003. gada beigās bija par 28.0% lielāks nekā 2002. gada beigās un sasniedza 22.9% {20.4%}² no IKP. Banku koncentrācijas rādītāji šajā tirgus segmentā būtiski nemainījās – triju šā tirgus segmenta līderu tirgus daļa veidoja 59.8% no šo kredītu kopējā atlikuma

¹ Bankas pēc aktīvu apjoma tiek dalītas trijās grupās – lielās bankas (aktīvi pārsniedz 400 milj. latu), vidējā lieluma bankas (aktīvi ir no 130 milj. latu līdz 400 milj. latu) un mazās bankas (aktīvi mazāki par 130 milj. latu).

² {} – iepriekšējā gada atbilstošā perioda rādītājs.

(par 1.0 procentu punktu mazāk nekā 2002. gada beigās). Dati par banku tirgus daļām liecina par to, ka lielās bankas saskaras ar atsevišķu vidējā lieluma banku spēcīgu konkurenci. Tādējādi vidējā lieluma banku tirgus daļa 2003. gadā strauji auga to piedāvāto zemāko pakalpojumu cenu, agresīvās mārketinga politikas un to mātesbanku un citu ārvalstu banku piesaistīto līdzekļu dēļ. Tāpat kā 2002. gada beigās, astoņām bankām iekšzemes uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikums pārsniedza 20% no aktīviem (sk. 1. tabulu). Minēto banku aktīvi kopā veido gandrīz pusi no banku sektora kopējiem aktīviem, tādējādi nelabvēlīgos apstākļos šo banku problēmas var būtiski ietekmēt kopējos banku sektora rādītājus. Tomēr kredītrisku ierobežo banku pilnveidotā risku pārvaldīšana un minēto banku kredītportfeļa diversifikācija. Kredīti, ko bankas ar lielāku koncentrāciju šajā segmentā izsniegušas vienas tautsaimniecības nozares uzņēmumiem, nepārsniedz 30% no uzņēmumiem izsniegto kredītu kopapjoma.

1. tabula

BANKU DALĪJUMS PĒC TAUTSAIMNIECĪBAS SEKTORU ĪPATSVARA BANKU AKTĪVOS

(2003. gada beigās {2002. gada beigās}; %)

	<10	10–20	>20
Uzņēmumiem	8 {5}	6 {9}	8 {8}
Mājsaimniecībām	13 {15}	6 {5}	3 {2}
t.sk. mājsaimniecībām mājokļa iegādei	18 {20}	2 {0}	2 {2}
Nebanku finanšu institūcijām	20 {19}	2 {2}	0 {1}

2003. gada 2. pusgadā būtiski mainījies banku kredītportfeļa struktūra nozaru dalījumā. Bankas palielināja operācijām ar nekustamo īpašumu, noma un citai komercdarbībai (augoša aktivitāte rūpniecisko un biroju ēku, infrastruktūras, daudzdzīvokļu māju un privātmāju būvniecībā), lauksaimniecībai, medniecībai un mezsaimniecībai, kā arī būvniecībai izsniegto kredītu atlikumu (sk. 2. tabulu). Savukārt tirdzniecībai, apstrādes rūpniecībai un transportam, glabāšanai un sakariem izsniegto kredītu atlikuma pieauguma temps bija zemāks, tāpēc samazinājās to īpatsvars banku kredītportfelī. Šī attīstība vērtējama pozitīvi gan no risku diversifikācijas viedokļa, jo augstāks kredītu atlikuma kāpuma temps bija raksturīgs strauji augošām nozarēm (nekustamais īpašums, būvniecība) un to īpatsvars kredītportfelī bija zems, gan ņemot vērā zināmu piesātinājumu mazumtirdzniecībā, kā arī sarežģīto situāciju naftas tranzītā un pārtikas ražošanā.

2. tabula

ATSEVIŠĶU TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU UZŅĒMUMIEM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMS

(2003. gada beigās {2002. gada beigās}; %)

	Gada pieaugums	Īpatsvars nefinanšu uzņēmumiem izsniegto kredītu atlikumā	Īpatsvars banku aktīvos
Lauksaimniecība, medniecība un mezsaimniecība	47.6 {29.2}	6.6 {5.7}	1.7 {1.5}
Apstrādes rūpniecība	13.4 {17.4}	17.6 {19.9}	4.6 {5.3}
Būvniecība	35.0 {11.9}	7.8 {7.4}	2.0 {2.0}
Tirdzniecība	16.4 {21.0}	24.1 {26.5}	6.3 {7.0}
Transports, glabāšana un sakari	4.9 {23.9}	9.9 {12.1}	2.6 {3.2}
Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība	78.1 {-}	14.6 {10.5}	3.8 {2.8}

2003. gada beigās iekšzemes mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums bija par

76.7% lielāks nekā 2002. gada beigās un veidoja 11.6% {7.5%} no IKP. Iekšzemes mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikumā dominēja mājokļa iegādei izsniegtie kredīti, un to atlikums palielinājās par 104.9%, sasniedzot 7.4% {4.1%} no IKP. Banku koncentrācija mājsaimniecību segmentā nedaudz samazinājās – triju šā tirgus segmenta līderu tirgus daļa veidoja 55.9% no šo kredītu kopsomas (par 2.0 procentu punktiem mazāk nekā 2002. gada beigās). Tāpat kā uzņēmumu segmentā, mājsaimniecību kreditēšanā vidējā lieluma bankas veiksmīgi konkurēja ar lielajām bankām, palielinot savu tirgus daļu. Gada laikā līdz trim palielinājās to banku skaits, kurām mājsaimniecībām izsniegtie kredīti pārsniedz 20% no to aktīviem. Tomēr šo banku aktīvi veidoja tikai 8.4% no banku sektora kopējiem aktīviem. Vēl sešām bankām šie kredīti veidoja 10–20% no to aktīviem. Pārējās bankas šajā tirgus segmentā ieguldījušas samērā nelielu aktīvu daļu. Tādējādi ar mājsaimniecībām saistītais kredītrisks pagaidām nav liels, tomēr tas pakāpeniski aug, palielinoties mājsaimniecībām izsniegto kredītu daļai atsevišķu banku aktīvos un mājsaimniecību parādam (sk. 9. nodaļu). Vairāku banku kredītrisku palielina arī tas, ka būtiska mājsaimniecībām izsniegto kredītu daļa izsniegta ASV dolāros. Līdz ar lata piesaisti eiro 2005. gadā tām mājsaimniecībām, kuru ienākumi nav ASV dolāros, bet kuras aizņēmušās šajā valūtā, palielināsies valūtas risks, un nelabvēlīga scenārija gadījumā var pasliktināties banku kredītu kvalitāte. Lai samazinātu šo risku, bankas bieži vien no klientiem prasa lielāku pašfinansējumu, nosaka augstāku riska prēmiju un aizdevuma apjoma limitu.

Nebanku finanšu institūcijām izsniegto kredītu atlikums 2003. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām bija par 16.2% lielāks un veidoja 4.4% {4.2%} no banku aktīviem. Iekšzemes nebanku finanšu institūciju kreditēšanu veica atsevišķas lielās un vidējā lieluma bankas, un dažām no tām piederēja arī šo finanšu uzņēmumu daļas. Tā kā lielākā šo kredītu daļa tika izsniegta tieši lizinga kompānijām (lizinga kompāniju darbība analizēta pārskata 10. nodaļā).

3. VISPĀRĒJĀ PROCENTU LIKMJU STARPĪBA

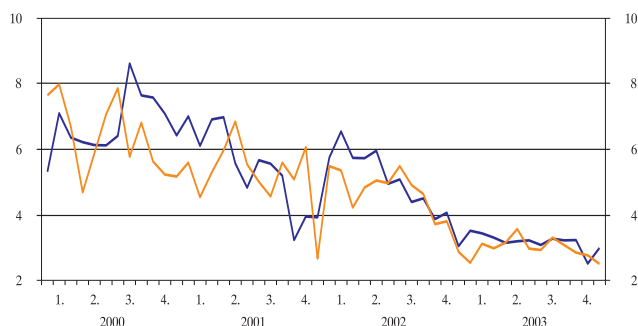
Banku kredītu un noguldījumu procentu likmju starpība stabilizējās.

2003. gada 2. pusgadā vispārējā procentu likmju starpība būtiski nemainījās (sk. 3. att.), tomēr salīdzinājumā ar 2002. gada beigām tā nedaudz saruka, latos un OECD valstu valūtās veiktajiem darījumiem sasniedzot attiecīgi 3.0 un 2.5 procentu punktus. Būtiskāka vispārējās procentu likmju starpības samazināšanās bija raksturīga mājsaimniecību segmentā, tādējādi vispārējā procentu likmju starpība uzņēmumu un mājsaimniecību segmentā gandrīz izlīdzinājās. Vispārējās procentu likmju starpības stabilizācija un strauji augošais izsniegto kredītu apjoms atspoguļoja tālāku konkurences kāpumu, jo bankas turpināja piesaistīt jaunus klientus, piedāvājot tiem izdevīgākus kredīta nosacījumus: ilgāku atmaksas termiņu, kredīta pieteikuma bezmaksas izskatīšanu un iespēju veikt pirmstermiņa atmaksu.

3. attēls

IEKŠZEMES UZŅĒMUMIEM UN MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTO KREDĪTU UN NOGULDĪJUMU PROCENTU LIKMJU STARPĪBA
(procentu punktos)

— Darījumi latos
— Darījumi OECD valstu valūtās

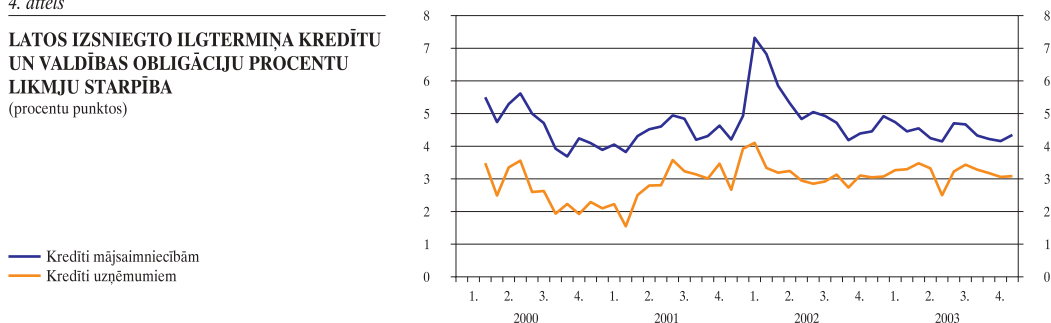
1. ielikums. Alternatīvs ieguldījums finanšu un kapitāla tirgū un riska prēmija

Vērtējot alternatīvus ieguldījuma veidus finanšu un kapitāla tirgū, ilgtermiņa kredītu procentu likmes parasti salīdzina ar valdības ilgtermiņa vērtspapīru procentu likmēm¹, bet īstermiņa kredītu procentu likmes – ar naudas tirgus procentu likmēm², par kādām resursi var tikt izvietoti starpbanku tirgū.

2003. gadā valdības ilgtermiņa obligāciju procentu likmes saglabājās ievērojami zemākas nekā ilgtermiņa kredītu procentu likmes gan uzņēmumu (par 3.1 procentu punktu), gan mājsaimniecību segmentā (par 4.3 procentu punktiem; sk. 4. att.). Augstākas procentu likmes ilgtermiņa kredītiem latos (īpaši mājsaimniecībām) un ierobežotais vērtspapīru piedāvājums noteica ilgtermiņa kredītu tirgus strauju attīstību.

4. attēls

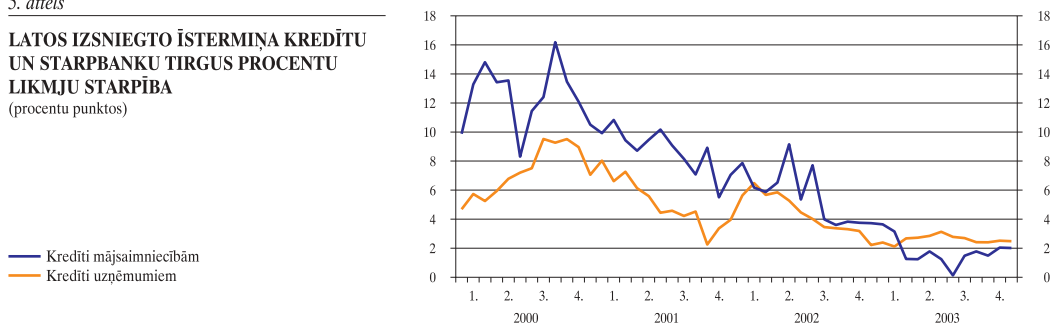
LATOS IZSNIEGTO ILGTERMIŅA KREDĪTU UN VALDĪBAS OBLIGĀCIJU PROCENTU LIKMJU STARPĪBA (procentu punktos)

Latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējās svērtās procentu likmes pārsvars pār starpbanku tirgus procentu likmi bija neliels (2003. gada beigās – attiecīgi 2.5 un 2.0 procentu punkti uzņēmumiem un mājsaimniecībām). To veicināja spēcīga konkurence banku sektorā un labvēlīga ekonomiskā situācija, kas sekmēja riska prēmijas samazināšanos (sk. 5. att.).

5. attēls

LATOS IZSNIEGTO ĪSTERMIŅA KREDĪTU UN STARPANKU TIRGUS PROCENTU LIKMJU STARPĪBA (procentu punktos)

4. AR NEREZIDENTIEM VEIKTIE DARĪJUMI

Turpinājās Latvijas tautsaimniecības atkarības pieaugums no ārvalstu uzkrājumiem.

2003. gada beigās banku sektora prasības pret nerezidentiem veidoja 38.5% {40.6%} no aktīviem un saistības pret nerezidentiem – 55.2% {54.3%} no pasīviem. Nerezidentu nozīme banku finansēšanā turpināja pieaugt – strauji palielinājās saistības pret ārvalstu bankām, t.sk. pret mātesbankām, un šie līdzekļi tika ieguldīti iekšzemes privātā sektora kreditēšanā. Turpināja palielināties arī piesaistīto nere-

¹ Rīgas Fondu biržā kotēto valdības obligāciju ar fiksētu ienesīgumu un sākotnējo termiņu līdz dzēšanai 5 gadi pārdošanas likme.

² 3 mēnešu naudas tirgus procentu likmju indekss RIGIBID.

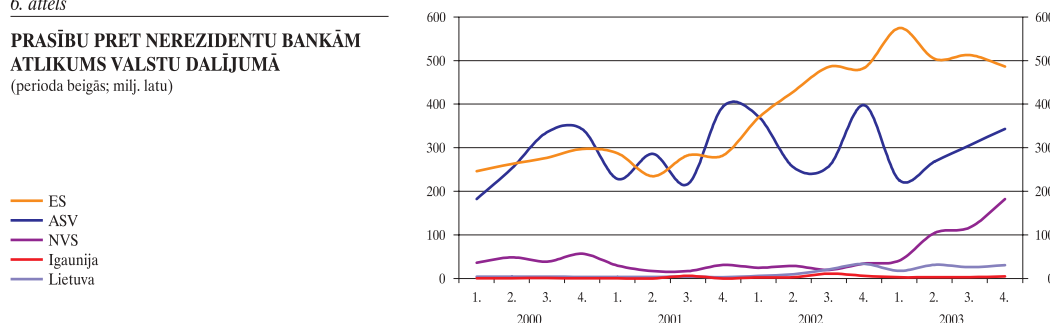
zidentu nebanku noguldījumu atlikums, un atsevišķas bankas, kas apkalpo nerezidentus, daļu šo noguldījumu turpināja izvietot iekšzemē.

Prasības pret nerezidentu bankām 2003. gada beigās bija 1 120.4 milj. latu {972.9 milj. latu} jeb 84.5% no kopējā prasību pret bankām atlikuma. Nozīmīgākie Latvijas banku debitori joprojām bija ASV un ES kredītiestādes (sk. 6. att.), kurās Latvijas bankām ir korespondentkonti, – attiecīgi 343.3 milj. latu {397.7 milj. latu} un 486.1 milj. latu {482.9 milj. latu}. Prasības pret NVS valstu bankām būtiski palielinājās un 2003. gada beigās sasniedza 182.1 milj. latu {34.1 milj. latu}, jo 2003. gada aprīlī spēkā stājās Krievijas Bankas pieņemtais lēmums izslēgt Latviju no to valstu un teritoriju saraksta, ar kurām veiktās valūtu operācijas tiek īpaši kontrolētas. Prasības pret citu Baltijas valstu kredītiestādēm bija samērā nelielas.

6. attēls

PRASĪBU PRET NEREZIDENTU BANKĀM ATLIKUMS VALSTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu)

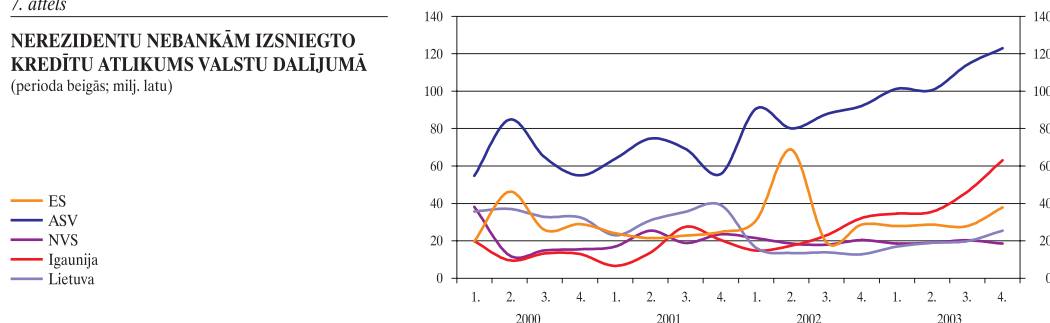

Nerezidentu nebankām izsniegto kredītu atlikums 2003. gada beigās bija 350.1 milj. latu {234.9 milj. latu} jeb 11.7% no kredītu kopējā atlikuma. Aptuveni trešā daļa šo kredītu tika izsniegta ASV rezidentiem. Igaunijas un Lietuvas rezidentiem izsniegto kredītu atlikums gada laikā palielinājās gandrīz divkārt un 2003. gada beigās veidoja ceturto daļu no nerezidentiem izsniegto kredītu atlikuma (sk. 7. att.). Tas liecina par Latvijas banku konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanos Baltijas valstu tirgos. Pieauga arī ES rezidentiem izsniegto kredītu atlikums – 2003. gada beigās tas veidoja desmito daļu no nerezidentiem izsniegto kredītu atlikuma. NVS valstu nebankām izsniegto kredītu atlikums 2003. gadā samazinājās un bija tikai 5% no nerezidentu nebankām izsniegto kredītu atlikuma. Ar nerezidentu nebankām izsniegtajiem kredītiem saistītais kredītrisks nebija liels, jo šo kredītu īpatsvars banku aktīvos bija samērā nenozīmīgs.

7. attēls

NEREZIDENTU NEBANKĀM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMS VALSTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu)

Saistības pret nerezidentu bankām 2003. gada beigās bija par 77.0% lielākas nekā 2002. gada beigās (871.1 milj. latu, t.sk. 575.3 milj. latu – mātesbanku aizdevumi jeb 80.7% no saistībām pret bankām). Gandrīz trīs ceturtdaļas no šīm saistībām veidoja saistības pret ES valstu bankām, jo vairākas Latvijas bankas ir ES valstu banku meitasbankas un Latvijā darbojas viena ES valsts bankas filiāle (sk. 8. att.). Saistības pret pārējo valstu bankām bija samērā nelielas, kaut gan 2003. gada otrajā

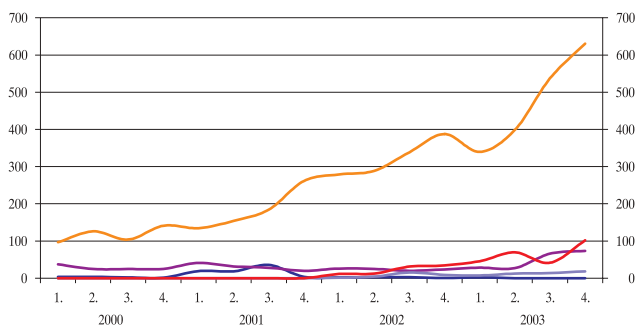
pusē bija vērojams saistību pret NVS valstu un Igaunijas bankām kāpums, kas arī galvenokārt izskaidrojams ar Latvijas banku akcionāru struktūru.

8. attēls

SAISTĪBU PRET NEREZIDENTU BANKĀM
ATLIKUMS VALSTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu)

— ES
— ASV
— NVS
— Igaunija
— Lietuva

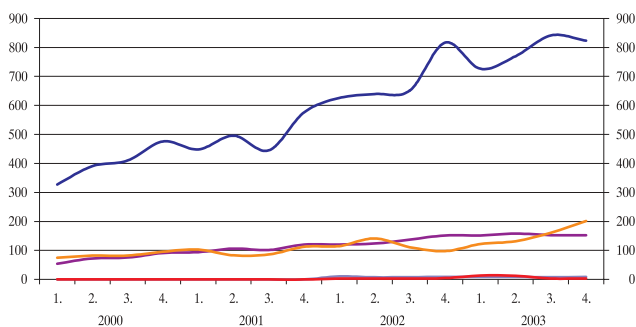
Nerezidentu nebanku noguldījumu atlikums 2003. gada beigās sasniedza 1 999.1 milj. latu {1 667.9 milj. latu} jeb 53.6% no nebanku noguldījumu atlikuma. Vairāk nekā 41.2% no šiem noguldījumiem bija piesaistīti no ASV, 10.1% – no ES valstīm un 7.6% – no NVS valstīm (sk. 9. att.). Igaunijas un Lietuvas nerezidentu noguldījumu apjoms bija nenozīmīgs. 14 banku pasīvos nerezidentu nebanku noguldījumu īpatsvars pārsniedza 20%. Tas norāda uz zināmu risku, tomēr jāņem vērā tas, ka šo banku kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītāji ir augsti un pārsniedz vidējos banku sektora rādītājus. Šo banku likvīdo aktīvu īpatsvars kopējos aktīvos bija lielāks par 50%, būtiski pārsniedzot pārējo banku attiecīgos rādītājus. Arī nerezidentus apkalpojošo banku kapitāla pietiekamības rādītājs vidēji bija par 1.5 procentu punktiem augstāks nekā pārējām bankām. Tomēr atsevišķām sistēmiski nenozīmīgām bankām ar nerezidentu noguldījumiem saistītais likviditātes risks bija nedaudz lielāks, jo daļu nerezidentu noguldījumu tās izmantoja iekšzemes klientu kredīvēšanai un to likviditātes rādītāji bija zemāki nekā vidēji banku sektorā, bet joprojām atbilda regulējošajām prasībām.

9. attēls

NEREZIDENTU NEBANKU NOGULDĪJUMU
ATLIKUMS VALSTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu)

— ES
— ASV
— NVS
— Igaunija
— Lietuva

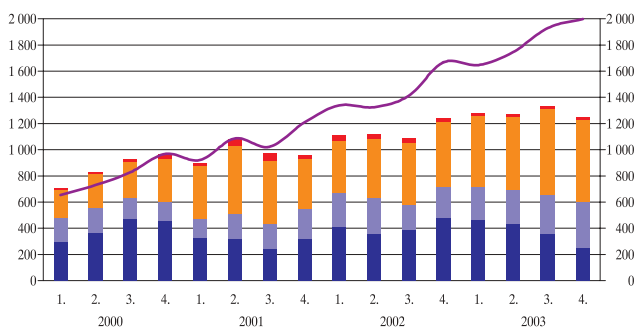
Samazinoties neto prasībām pret nerezidentu kredītiestādēm un pieaugot nerezidentu nebanku noguldījumu atlikumam, banku tīrie ārējie aktīvi 2003. gadā samazinājās līdz -748.6 milj. latu {-425.7 milj. latu} (sk. 10. un 11. att.).

10. attēls

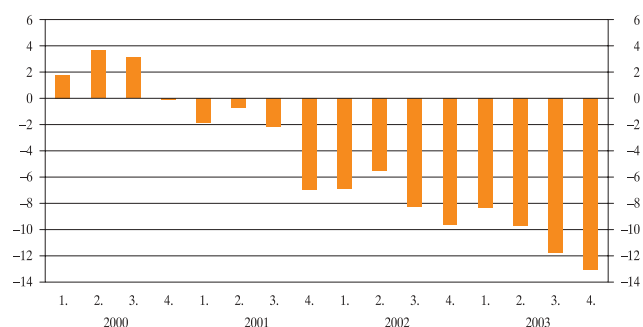
AR NEREZIDENTIEM VEIKTIE DARĪJUMI

(perioda beigās; milj. latu)

■ Nerezidentu akcijas un citi vērtspapīri ar nefiksēto ienākumu
■ Nerezidentu parāda vērtspapīri ar fiksēto ienākumu
■ Kredīti nerezidentu nebankām
■ Neto prasības pret nerezidentu kredītiestādēm
■ Nerezidentu nebanku noguldījumi

11. attēls

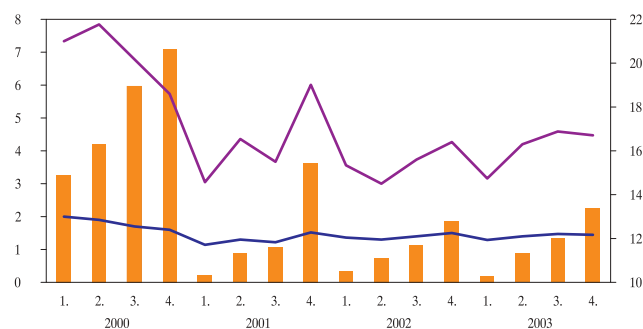
BANKU TĪRIE ĀRĒJIE AKTĪVI
(perioda beigās; % no aktīviem)**5. BANKU PELNĪTSPĒJA****Banku pelnītspējas rādītāji uzlabojās.**

2003. gadā banku sektora peļņa pieauga (par 27.0% lielāka nekā 2002. gadā) un pēc nodokļu samaksas bija 71.5 milj. latu. Banku kapitāla atdeve (ROE) sasniedza 16.7%, bet banku aktīvu atdeve (ROA) nedaudz samazinājās un bija 1.4% (sk. 12. att.). 2003. gadā zaudējumos norakstīto kredītu apjoms sasniedza 10.9 milj. latu. Zaudējumos norakstīto kredītu pieaugums saistīts ar tādu neatgūstamo kredītu, kuriem iepriekš tika izveidoti speciālie uzkrājumi, norakstīšanu. Kapitāla atdeve banku grupu dalījumā 2003. gadā bija diezgan atšķirīga (sk. 13. att.). Augstāka kapitāla atdeve bija raksturīga galvenokārt lielajām bankām un vidējā lieluma nišas bankām. Savukārt vidējā lieluma universālajām bankām, kuru administratīvie izdevumi līdz ar strauju attīstību būtiski palielinājās, un vairākām mazām bankām šis rādītājs bija daudz zemāks. Tomēr visām bankām tas bija pozitīvs (sk. 3. tabulu).

12. attēls

RENTABILITĀTES RĀDĪTĀJI
(%)

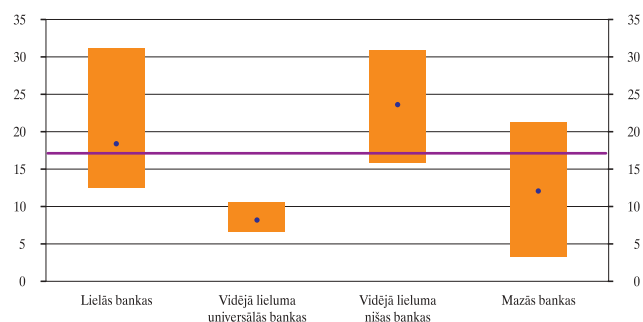
■ Zaudējumos norakstīto kredītu apjoma (no gada sākuma) attiecība pret kapitālu un rezervēm
— ROA
— ROE (labā ass)

13. attēls

KAPITĀLA ATDEVE (ROE) BANKU GRUPU DALĪJUMĀ¹
(2003. gada beigās)

• Banku grupas vidējais rādītājs
— Banku sektora vidējais rādītājs

¹ Kapitāla atdeve (ROE) aprēķināta saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas "Kredītiestāžu publisko ceturksņa pārskatu sagatavošanas noteikumiem."

3. tabula

BANKU DALĪJUMS GRUPĀS ATBILSTOŠI TO RENTABILITĀTES RĀDĪTĀJAM
(2003. gada beigās)

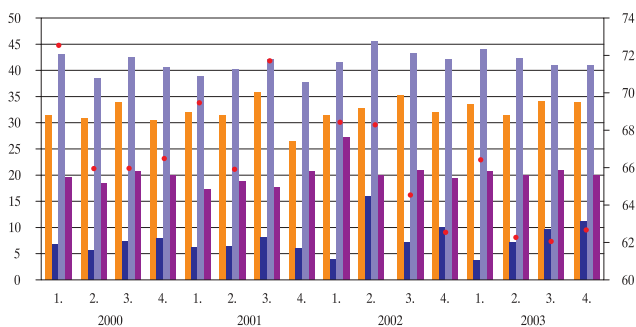
Kapitāla atdeve (%)	Banku tirgus daļa kopējos aktīvos (%)	Banku skaits
<5	0.8	2
≥5–10	13.4	6
≥10–15	22.5	3
≥15–20	25.8	6
≥20	37.5	5

Salīdzinājumā ar 2002. gadu banku kopējie procentu ienākumi pieauga par 9.1%. Kredītu procentu likmju kritums banku peļņitspēju gandrīz neietekmēja, jo bankas to kompensēja ar strauju nebankām izsniegto kredītu kāpumu (nebankām izsniegto kredītu procentu ienākumi palielinājās par 12.0%). Vērtspapīru tirgus izaugsmē pasaulē pozitīvi ietekmēja Latvijas banku vērtspapīru procentu ienākumus, un tie pieauga par 13.8%. Savukārt procentu ienākumi par prasībām pret kredītiestādēm un centrālo banku samazinājās par 7.9%, sarūkot starpbanku tirgus procentu likmēm. Procentu izdevumi būtiski nemainījās. Neto procentu ienākumi pieauga par 16.1% un veidoja 33.2% no kopējiem ienākumiem (sk. 14. att.).

14. attēls

IENĀKUMU UN IZDEVUMU STRUKTŪRA (%)

- Neto procentu ienākumi pret kopējo ienākumu
- Valūtas tirdzniecības un tās pārvērtēšanas neto ienākumi pret kopējo ienākumu
- Administratīvie izdevumi un nemateriālo aktīvu nolietojums pret kopējo ienākumu
- Neto komisijas nauda pret kopējo ienākumu
- Izdevumu attiecība pret ienākumiem (labā ass)

Neto komisijas naudas ienākumi palielinājās par 17.7% un veidoja 20.4% {19.9%} no kopējiem ienākumiem. Komisijas naudas ienākumu pieaugumu veicināja banku klientu skaita kāpums.

Ienākumi no tirdzniecības ar valūtu pieauga par 52.2%. To noteica nozīmīgāko valūtu kursu svārstības, liels tirdzniecības apjoms un valūtas mijmaiņas darījumu (*swap*) apjoma kāpums. Neto ienākumu no tirdzniecības ar valūtu un valūtas pārvērtēšanas ienākumu īpatsvars ienākumu kopapjomā 2003. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu nemainījās (9.2%).

Attīstoties banku sektoram, būtiski (par 14.7%) palielinājās administratīvo izdevumu apjoms (t.sk. personāla atalgojums – par 13.5%, padomes un valdes atalgojums – par 12.4% un pārējie administratīvie izdevumi – par 15.3%). Administratīvo izdevumu pieaugumu noteica gan darbinieku skaita, gan filiāļu (norēķinu centru u.c.) skaita kāpums. Administratīvo izdevumu apjoma un nemateriālo aktīvu nolietojuma īpatsvars ienākumu kopapjomā tomēr nedaudz samazinājās (līdz 42.0%).

Banku ienākumu apjoms pieauga straujāk nekā izdevumu apjoms. Tādējādi izdevumu un ienākumu attiecība uzlabojās un sasniedza 63.2%.¹

Izdevumu un ienākumu attiecības pārmaiņas banku dalījumā liecina, ka gada laikā

¹ Izdevumu un ienākumu attiecība aprēķināta saskaņā ar ECB metodoloģiju: (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana + citi parastie izdevumi)/((tīrie procentu ienākumi + dividendu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa/zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + citi parastie ienākumi) x 100.

vairākumā banku vērojama darbības efektivitātes uzlabošanās. Lielo banku darbības efektivitāte galvenokārt bija augstāka nekā vidēji banku sektorā. Zemāka efektivitāte bija raksturīga atsevišķām strauji augošām bankām ar augstiem administratīvajiem izdevumiem un dažām vidējā lieluma un mazajām bankām, kas cieta no banku konkurences. Tikai astoņu banku darbības efektivitātes rādītājs nedaudz pasliktinājās.

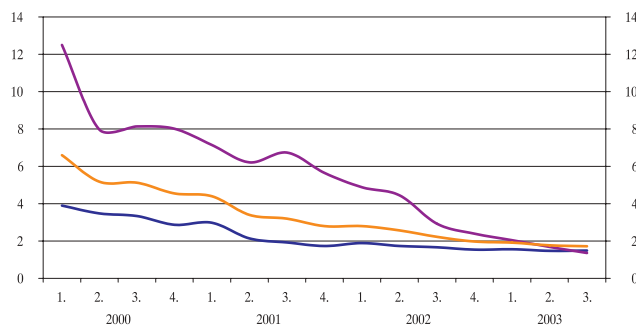
Ienākumus nenesošo kredītu apjoms samazinājās.

Banku aktīvu kvalitāte turpināja uzlaboties – ienākumus nenesošo nebanku kredītu, kas samazināti par izveidoto speciālo uzkrājumu summu, īpatsvars banku kapitālā un rezervēs saruka līdz 0.9% {2.4%} (sk. 15. att.). Ienākumus nenesošo kredītu un uzkrājumu īpatsvars nebankām izsniegto kredītu atlikumā arī turpināja kristies un 2003. gada beigās bija attiecīgi 1.4% {2.0%} un 1.2% {1.5%}. Ienākumus nenesošo nebanku kredītu atlikums samazinājās gan salīdzinājumā ar 2002. gada beigām, gan salīdzinājumā ar 2003. gada jūnija beigām, sasniedzot vēsturiski zemāko ienākumus nenesošo nebanku kredītu atlikuma līmeni.

15. attēls

IENĀKUMUS NENESOŠIE NEBANKU KREDĪTI UN UZKRĀJUMI (%)

- Ienākumus nenesošie nebanku kredīti pret kopējiem nebanku kredītiem
- Speciālie uzkrājumi pret kopējiem nebanku kredītiem
- Ienākumus nenesošie nebanku kredīti mīnus uzkrājumi pret banku kapitālu un rezervēm

6. BANKU KAPITĀLA PIETIEKAMĪBA

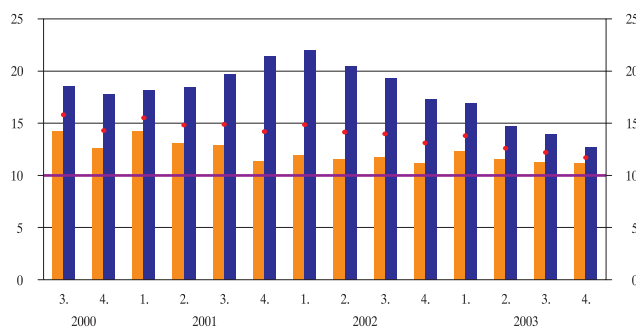
Banku kapitalizācijas līmenis atbilda normatīviem.

Kapitāla pietiekamības rādītājs (KPR) kopš 2002. gada beigām samazinājās, kredītriska kapitāla prasībai pieaugot straujāk nekā pašu kapitālam (tirgus riska kapitāla prasība arī palielinājās, tomēr tās apjoms bija samērā nenozīmīgs). Tomēr KPR joprojām pārsniedza minimālo robežu (10%) un 2003. gada beigās bija 11.7% {14.0%} (sk. 16. att.). Lielo banku KPR bija zemāks, bet kopš 2002. gada vērojama KPR izlīdzināšanās tendence, samazinoties mazo un vidējā lieluma banku KPR, bet būtiski nemainoties lielo banku KPR. Tādējādi 2003. gada beigās mazo un vidējā lieluma banku KPR gandrīz sasniedza lielo banku KPR (attiecīgi 12.7% {17.3%} un 11.2% {11.1%}) un palielinājās to banku skaits, kuru KPR ir mazāks par 15% (sk. 17. att.).

16. attēls

KAPITĀLA PIETIEKAMĪBAS RĀDĪTĀJS (perioda beigās; %)

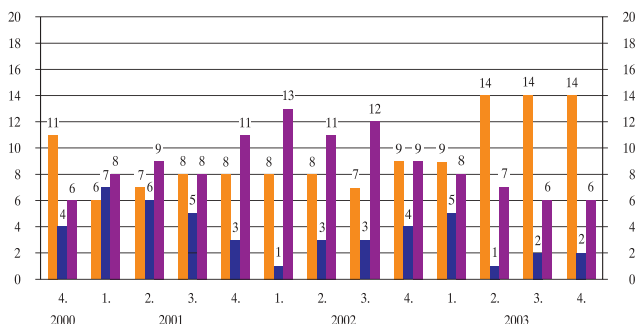
- Lielās bankas
- Pārējās bankas
- Kopējais kapitāla pietiekamības rādītājs
- Minimālā prasība

17. attēls

BANKU DALĪJUMS PĒC KAPITĀLA PIETIEKAMĪBAS RĀDĪTĀJA

■ < 15%
■ ≥ 15–20%
■ ≥ 20%

7. BANKU VALŪTAS KURSA RISKS

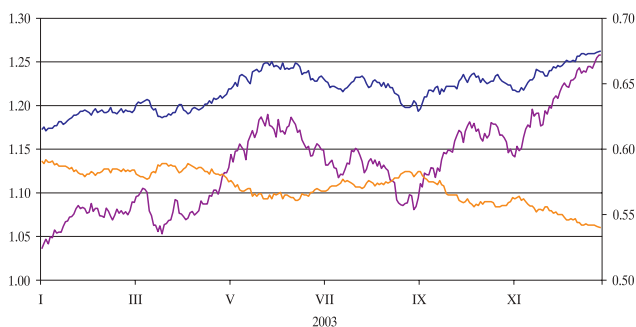
Banku valūtas pozīcijas bija sabalansētas, un straujās valūtas kursu pārmaiņas banku finansiālo stāvokli būtiski neietekmēja.

2003. gada 2. pusgadā īpašu uzmanību piesaistīja valūtas kursa risks. ASV dolāra vērtība attiecībā pret eiro 2003. gada pēdējos divos mēnešos samazinājās par gandrīz 10%, gada laikā zaudējot piekto daļu savas vērtības attiecībā pret eiro (sk. 18. att.). Lata piesaiste SDR valūtu grozam, kurā ietilpst gan ASV dolārs, gan eiro, samazina lata svārstības attiecībā pret katru no šīm valūtām aptuveni uz pusi no to savstarpējām svārstībām. Latvijā aptuveni divas trešdaļas no banku sektora saistībām veido saistības ārvalstu valūtās, galvenokārt ASV dolāros un eiro. Latvijas bankas ir lielā mērā ierobežojušas ārvalstu valūtas kursa risku, sabalansējot savu aktīvu un saistību valūtas struktūru un tādējādi uzturot zemas valūtu atklātās pozīcijas. To paredz arī Kredītiestāžu likums, saskaņā ar kuru kredītiestādes ārvalstu valūtu atklātā pozīcija atsevišķā ārvalstu valūtā nedrīkst pārsniegt 10% no pašu kapitāla, bet visās ārvalstu valūtās kopā – 20% no pašu kapitāla.

18. attēls

VALŪTAS KURSU DINAMIKA

— EUR/USD
— EUR/LVL (labā ass)
— USD/LVL (labā ass)

Vidējā lieluma nišas bankas piesaistītos līdzekļus ārvalstu valūtās (galvenokārt ASV dolāros) izvietoja OECD valstīs, savukārt iekšzemes tirgū aktīvo banku valūtas kursa risks ir mazs, bet palielinās to klientu valūtas kursa risks, jo aptuveni puse kredītu iekšzemē izsniegta ārvalstu valūtās. Tādējādi banku atklātās pozīcijas nozīmīgākajās ārvalstu valūtās – ASV dolāros un eiro – bija relatīvi mazas (sk. 19. att.).

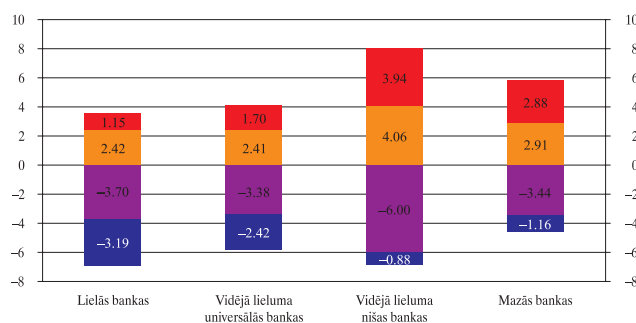
2003. gada beigās deviņām bankām, kas pēc aktīvu lieluma veido gandrīz pusi no banku sektora, atklātās pozīcijas nozīmīgākajās ārvalstu valūtās – ASV dolāros un eiro – bija vērstas vienā virzienā: garās pozīcijas abās valūtās vai arī īsās pozīcijas abās valūtās. Tādējādi vēl vairāk tika mazināts šo banku valūtas kursa risks, kas saistīts ar ASV dolāra un eiro kursu savstarpējām svārstībām, jo peļņa vai zaudējumi no vienas valūtas kursa pārmaiņām tiktu daļēji kompensēti ar pretējām pārmaiņām otras valūtas kursā.

19. attēls

VIDĒJĀS SVĒRTĀS ĀRVALSTU VALŪTU
ATKLĀTĀS POZĪCIJAS BANKU GRUPU
DALĪJUMĀ

(2003. gada beigās; % no banku kapitāla un rezervēm)

- Euro isās pozīcijas
- ASV dolāru isās pozīcijas
- Euro garās pozīcijas
- ASV dolāru garās pozīcijas

2003. gada 2. pusgadā mēneša peļņa vai zaudējumi ārvalstu valūtas pārvērtēšanas rezultātā katrā no banku grupām nepārsniedza 2% no to kapitāla un rezervēm (sk. 20. att.).

20. attēls

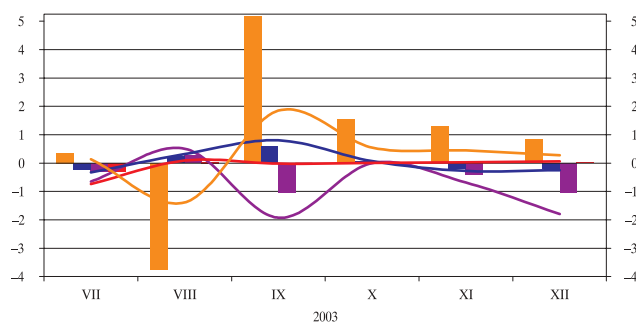
PEĻŅA VAI ZAUDĒJUMI ĀRVALSTU
VALŪTU PĀRVĒRTĒŠANAS REZULTĀTĀ
BANKU GRUPU DALĪJUMĀ

(milj latu; kreisā ass)

- Lielās bankas
- Vidēja lieluma universālās bankas
- Vidēja lieluma nišas bankas
- Mazās bankas

(% no kapitāla un rezervēm; labā ass)

- Lielās bankas
- Vidēja lieluma universālās bankas
- Vidēja lieluma nišas bankas
- Mazās bankas

Tādējādi var secināt, ka ASV dolāra un eiro kursa straujās pārmaiņas būtiski neietekmēja Latvijas banku finansiālo stāvokli. Tomēr iekšzemes tirgū aktīvo banku klientu tendence uzņemties valūtas kursa risku, ņemot kredītus ārvalstu valūtā, bankām var radīt nelabvēlīgus blakusefektus.

Mājsaimniecības, kas bankās arvien biežāk aizņemas hipotēku kredītus ārvalstu valūtās (galvenokārt ASV dolāros), ir maz aizsargātas pret valūtas kursa risku, jo atšķirībā no uzņēmumiem tām nav plašu iespēju gūt ienākumus ārvalstu valūtās vai citādi nodrošināties pret valūtas kursa risku. Tādējādi palielinās ar mājsaimniecībām saistītais banku kredītrisks. Bankas palielina ar kredītu nesegto ņilās daļu vai riska prēmiju.

8. BANKU LIKVIDITĀTE

Visās banku grupās saglabājās augsta likviditāte, taču ar izteiktu samazināšanās tendenci.

Latvijas banku sektoram bija raksturīga augsta likviditāte, kas ievērojami pārsniedza Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteikto minimālo līmeni (30%).¹ 2003. gada beigās banku sektora likviditātes rādītājs bija 57.9% {62.1%}.

Banku likviditātes novērtēšanai valūtu un banku grupu dalījumā tika aprēķināts īstermiņa likviditātes rādītājs². Gada laikā tas samazinājās un 2003. gada beigās bija 63.7% {72.0%} (sk. 21. att.). Lai gan bija vērojams kritums, likviditātes rādītājs saglabājās augsts. Likvīdo aktīvu³ īpatsvars kopējos aktīvos saruka līdz 33.5%

¹ Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas "Kredītiestāžu likviditātes prasību izpildes noteikumiem".

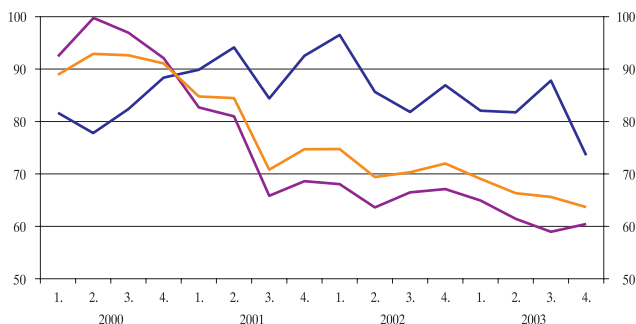
² Īstermiņa likviditātes rādītājs = likvīdie aktīvi/pieprasījuma saistības (pret bankām un nebankām) x 100.

³ Likvīdie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

21. attēls

BANKU SEKTORA ĪSTERMIŅA LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJS (%)

— Kopā
— Lati
— Ārvalstu valūtas

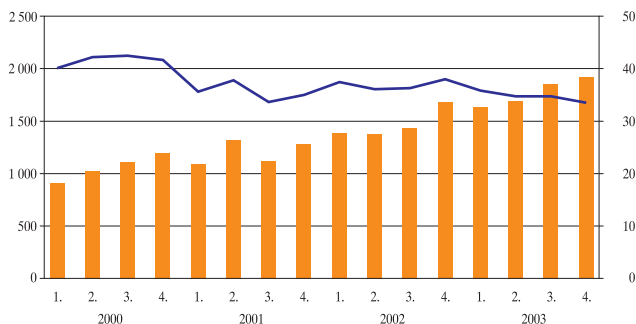

{38.0%} (sk. 22. att.), un to galvenokārt ietekmēja nebankām izsniegto kredītu atlikuma straujš pieaugums. Vērtējot īstermiņa likviditātes rādītāju valūtu dalījumā, kritums bija raksturīgs gan latiem, gan ārvalstu valūtām. Latu likviditāte atkarīga no banku izmantotās stratēģijas, lai izpildītu Latvijas Bankas noteiktās obligāto rezervju prasības. Latu likviditātes samazināšanos noteica latos piesaistīto pieprasījuma noguldījumu Latvijas Bankā atlikuma sarukums. Pieprasījuma saistības pasīvos pieauga straujāk nekā likvidie aktīvi. Ārvalstu valūtu likviditāte samazinājās tāpēc, ka līdz ar kreditēšanas attīstību likvidie aktīvi auga lēnāk (saruka ārvalstu valdību vērtspapīru portfelis) nekā pieprasījuma noguldījumi.

22. attēls

LIKVIDIE AKTĪVI UN TO ĪPATSVARS AKTĪVU KOPEJĀ ATLIKUMĀ (perioda beigās; milj. latu)

— Likvidie aktīvi
— Likvidu aktīvu īpatsvars aktīvu kopējā atlikumā (%; labā ass)

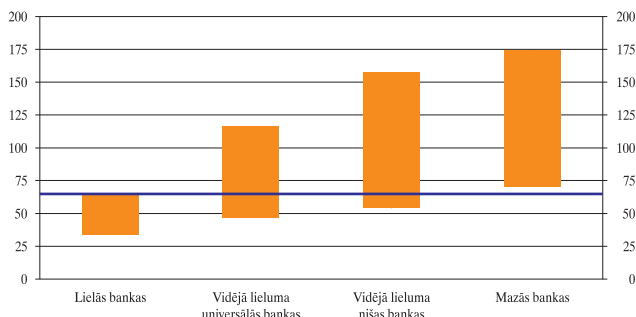

Palielinoties kredītu apjomam, nebankām izsniegto kredītu un nebanku noguldījumu atlikuma attiecība 2003. gada beigās pieauga līdz 80.3% {68.9%}. Rezidentu darījumiem šī attiecība 2003. gada beigās bija 152.8% {134.2%}, jo atsevišķas bankas daļu iekšzemes nebankām izsniegto kredītu finansē no mātesbanku un starptautisko attīstības banku (Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, *Nordic Investment Bank*, Eiropas Investīciju banka) līdzekļiem. Savukārt nerezidentiem izsniegto kredītu atlikums sasniedza tikai 17.5% {14.1%} no nerezidentiem piesaistīto noguldījumu atlikuma. Arī vairākas vidējā lieluma nišas bankas daļu kredītu iekšzemes nebankām izsniedza, izmantojot nerezidentu nebanku noguldījumus. Kreditēšanas attīstību papildus veicināja arī augošais banku kapitāls – 2003. gadā banku kapitāls un rezerves palielinājās par 25.6%.

23. attēls

ĪSTERMIŅA LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJA DIAPAZONS BANKU GRUPU DALĪJUMĀ (2003. gada beigās; %)

— Banku sektora vidējais rādītājs

Aplūkojot banku īstermiņa likviditātes diapazonu (sk. 23. att.), redzams, ka lielajām bankām un daļai vidējā lieluma universālo banku likviditātes risks ir nozīmīgāks. Šīs bankas galvenokārt nodarbojas ar rezidentu nebanku kreditēšanu. Savukārt lielākās daļas vidējā lieluma banku (īpaši vidējā lieluma nišas banku) un visu mazo banku likviditāte ir daudz augstāka par banku sektora vidējo rādītāju, un to likviditātes risks ir minimāls.

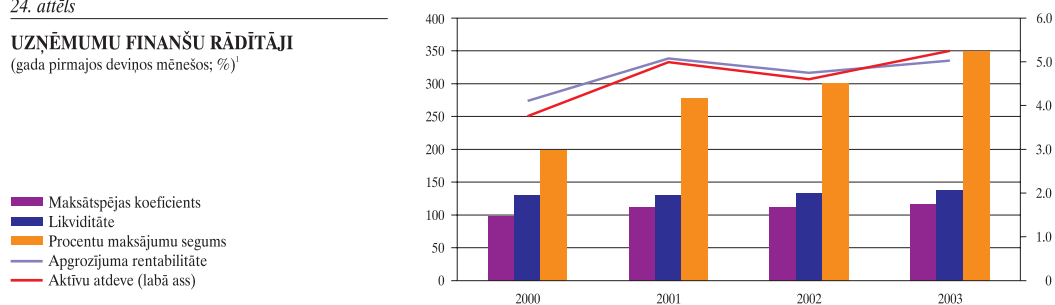
9. FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA

Korporatīvā sektora rentabilitāte un likviditāte turpināja uzlaboties, un nedaudz pasliktinājās maksāspējas koeficients tautsaimniecības nozarēs ar zemāku parāda līmeni.

2003. gada 3. ceturksnī turpinājās veiksmīga banku kredītportfeli dominējošo tautsaimniecības nozaru – apstrādes rūpniecības un tirdzniecības – attīstība. Gan 3. ceturksnī, gan 2003. gada pirmajos deviņos mēnešos korporatīvais sektors sasniedza rekordpeļņu, tai salīdzinājumā ar 2002. gada atbilstošo periodu pieaugot vairāk nekā par piekto daļu. Palielinājās apgrozījuma rentabilitāte, joprojām turpināja augt aktīvu izmantošanas efektivitāte un vidējā likviditāte, bet arī vidējais parāda līmenis nedaudz pieauga (sk. 24. att.).

24. attēls

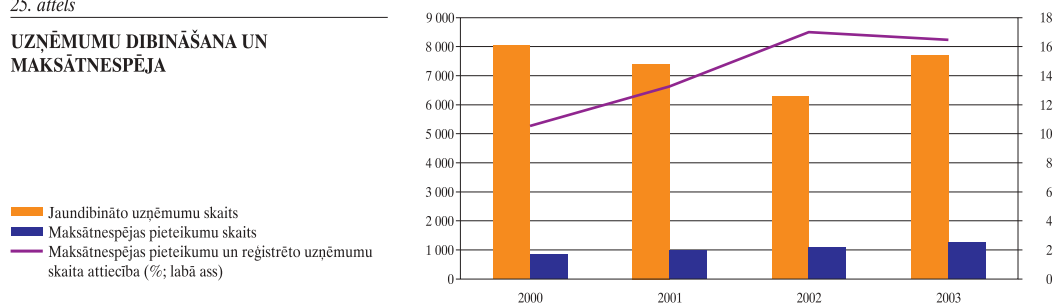
UZŅĒMUMU FINANŠU RĀDĪTĀJI (gada pirmajos deviņos mēnešos; %)¹

Par spēcīgu ekonomisko izaugsmi un labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi liecināja arī jaundibināto uzņēmumu skaita kāpums (22.3%), kas saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra (Komercreģistra) datiem 2003. gadā bija lielākais pēdējo triju gadu laikā (sk. 25. att.).

25. attēls

UZŅĒMUMU DIBINĀŠANA UN MAKSĀTNESPĒJA

Uzņēmumu sektora peļņas kāpums 3. ceturksnī un 2003. gada pirmajos deviņos mēnešos veicināja investētā pašu kapitāla pieaugumu, pārsniedzot aizņemto līdzekļu piesaistes apjomu, tomēr vidējais maksāspējas koeficients 3. ceturksnā

¹ Maksāspējas koeficients ir parāda attiecība pret pašu kapitālu; likviditāte – apgrozāmo līdzekļu attiecība pret īstermiņa saistībām; procentu maksājumu segums – peļņas attiecība pret procentu maksājumiem; apgrozījuma rentabilitāte – peļņas pirms nodokļiem attiecība pret apgrozījumu; aktīvu atdeve – peļņas pirms nodokļiem attiecība pret aktīviem.

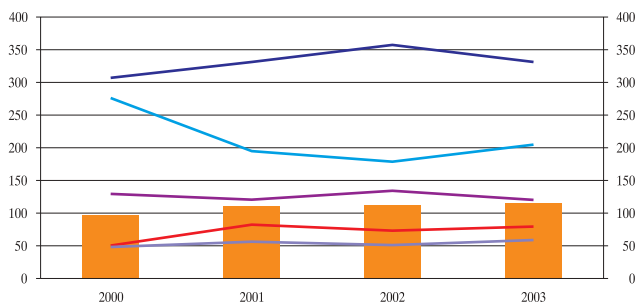
beigās sasniedza 116.1% (par 3.8 procentu punktiem vairāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā; sk. 26. att.). Apstrādes rūpniecībā, tirdzniecībā un operācijās ar nekustamo īpašumu, nomā un citā komercdarbībā uzņēmumiem arvien vairāk izmantojot ilgtermiņa finansējumu, 3. ceturksnī pat nedaudz saruka kopējais īstermiņa saistību apjoms un vidējā likviditāte ievērojami palielinājās.

26. attēls

KORPORATĪVĀ SEKTORA UN TĀ NOZĪMĪGĀKO NOZARU MAKSĀTSPĒJAS KOEFICIENTS

(gada pirmajos deviņos mēnešos; %)

- Korporatīvais sektors
- Tirdzniecība
- Apstrādes rūpniecība
- Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība
- Transports, glabāšana un sakari
- Būvniecība

Strauji pieaugusi peļņa un zemākas procentu likmes būtiski veicināja arī procentu maksājumu seguma kāpumu. Procentu maksājumu apjoms 3. ceturksnī bija mazāks nekā 2. ceturksnī, taču nedaudz pieauga salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

Tautsaimniecības nozaru peļņas un rentabilitātes rādītāju izaugsmei noteica uzņēmējdarbības efektivitātes palielināšanās, ražošanas un administratīvajiem izdevumiem augot lēnāk nekā apgrozījumam. Taču konkurences kāpums iekšzemes tirgū atspoguļojās straujākā pārdošanas izmaksu pieaugumā.

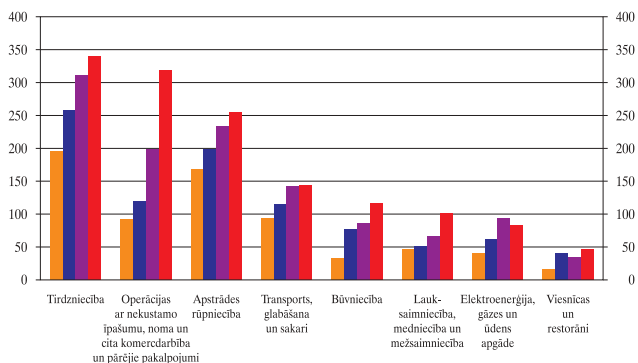
Vairāk nekā pusi kredītu atlikuma kāpumu veidojošo līdzekļu 3. ceturksnī bankas izsniedza operācijām ar nekustamo īpašumu, nomai un citai komercdarbībai un citām mazām pakalpojumu nozarēm, kā arī ar šīm nozarēm saistītas darbības finansēšanai (sk. 27. att.). Tām izsniegto kredītu atlikums tuvojās tirdzniecībai izsniegto kredītu atlikumam. Būtiski samazinājās tirdzniecībai izsniegto kredītu atlikuma pieaugums, savukārt otrs lielākais kredītu atlikuma kāpums bija lauksaimniecībā, medniecībā un mezsaimniecībā.

27. attēls

BANKU KREDĪTI IEKŠZEMES NEFINANŠU UZŅĒMUMIEM TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU DALĪJUMĀ

(atlikumi perioda beigās; milj. latu)

- 2000
- 2001
- 2002
- 2003. gada septembris

3. ceturksnī turpinājās vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības pašu kapitāla izaugsme. Saglabājās mērens aktīvu pieaugums, ko galvenokārt finansēja ar pašu kapitālu, tādējādi uzlabojās tirdzniecības nozares maksātspējas koeficients. Galvenokārt piesaistot ilgtermiņa finansējumu, palielinājās arī nozares likviditāte. Turpinājās nozares peļņas un rentabilitātes izaugsme, vienlaikus samazinoties bilances riskiem. Tirdzniecības nozares rezultāti uzlabojās gan salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni, gan salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Rentabilitāte pieauga, samazinot produkcijas ražošanas (sagādes) izmaksas, bet administratīvās un pārdošanas izmaksas turpināja palielināties.

3. ceturksnī turpinājās arī apstrādes rūpniecības strauji izaugsme, vienlaikus uzlabojoties galvenajiem riska indikatoriem. Augstā peļņa 2002. gadā apstrādes rūpniecības uzņēmumiem ļāva ievērojami palielināt pašu kapitālu, un kritās aizņemtā kapitāla pieaugums. Nozares maksātspējas koeficients salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu būtiski uzlabojās. Apstrādes rūpniecības peļņa arī pēc divkāršošanās 2002. gadā turpināja strauji palielināties. Nozares rezultātus galvenokārt ietekmēja veiksmīgā kokapstrādes attīstība. Tajā 2002. gadā koncentrēta gandrīz trešā daļa apstrādes rūpniecības piesaistīto banku kredītu. Arī vairākums mazāko apstrādes rūpniecības apakšnozaru turpināja strauji attīstīties. Lielākā daļa banku kredītu, kā arī lielākais to īpatsvars bija pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apakšnozarē, kuras peļņa samazinājās un pašu kapitāla pieaugums bija nenozīmīgs.

Banku izsniegto kredītu atlikuma kāpumā joprojām dominēja operācijas ar nekustamo īpašumu, noma un cita komercdarbība. Operācijās ar nekustamo īpašumu koncentrēta lielākā daļa nozares ilgtermiņa un banku kredītu atlikuma, kas turpināja strauji augt 3. ceturksnī un 2003. gada pirmajos deviņos mēnešos, finansējot ieguldījumus pamatlīdzekļos (zemes gabali, ēkas, būves u.c.). Tas veicināja ievērojamu apakšnozares vidējā maksātspējas koeficienta pasliktināšanos (līdz 122%), tāpēc palielinājās ar nekustamā īpašuma cenu pārmaiņām saistītais banku risks.

Operāciju ar nekustamo īpašumu, nomas un citas komercdarbības nozares uzņēmumi arī 3. ceturksnī turpināja gūt augstu peļņu. Apgrozījumam būtiski nemainoties, 2003. gada pirmajos deviņos mēnešos ievērojami samazinājušās pārdošanas u.c. izmaksas noteica strauju rentabilitātes pieaugumu. Lai gan a/s "Latvijas Kūgniecība" 3. ceturksnī cieta nelielus zaudējumus, tie tomēr bija mazāki nekā 2002. gadā un 2003. gada pirmajos trijos ceturkšņos bija uzkrāta vēra ņemama peļņa. Operāciju ar nekustamo īpašumu, nomas un citas komercdarbības nozares peļņa pirms nodokļu samaksas 3. ceturksnī un 2003. gada pirmajos deviņos mēnešos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošajiem periodiem pieauga vairāk nekā divas reizes.

Turpinoties dinamiskai tautsaimniecības attīstībai, arvien straujāk palielinājās būvniecības apjoms. Būvniecības nozares apgrozījums 3. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu bija par ceturtdaļu lielāks. Būvniecības vajadzībām izsniegto kredītu īpatsvars banku kredītportfelī pieauga vairāk nekā par trešdaļu. Būvniecības nozares aktivitātes kāpums izraisīja nozares maksātspējas koeficienta pasliktināšanos, jo tika piesaistīti ievērojami kreditoru līdzekļi, bet peļņas un pašu kapitāla izaugsme bija lēnāka. Pieaugot pamatlīdzekļu iegādes un nomas izdevumiem, būvniecības uzņēmumu ražošanas izmaksas 3. ceturksnī bija augstas, tāpēc peļņa samazinājās. Tā bija ievērojami zemāka nekā iepriekšējā gada 3. ceturksnī. Tādējādi būtiski saruka procentu maksājumu segums, taču, ņemot vērā 2003. gada pirmo deviņu mēnešu rezultātus, procentu maksājumu seguma kritums nebija tik straujš (tuvu 2002. gada rādītājam).

Mājsaimniecību parāds joprojām veidoja samērā nelielu mājsaimniecību rīcībā esošā ienākuma daļu, tomēr parāds strauji pieauga.

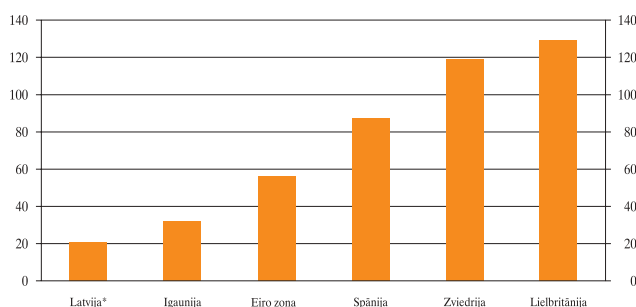
Mājsaimniecību parāds, ko veidoja saistības pret bankām, līzings kompānijām un krājaizdevumu sabiedrībām, 2003. gadā sasniedza 21.4% {15.4%} no to rīcībā esošā ienākuma (sk. 28. att.). Salīdzinājumā ar attīstītajām un citām attīstības valstīm mājsaimniecību parāda līmenis joprojām ir zems, tomēr tā izaugsme liecina, ka riski aug.

2003. gadā, saglabājoties augstam kredītu kāpuma tempam un samazinoties noguldījumu pieauguma tempam, mājsaimniecību neto finanšu pozīcija samazinājās, bet joprojām bija pozitīva (sk. 29. att.). Tomēr 2004. gadā, šīm tendencēm turpinoties, mājsaimniecības, visticamāk, kļūs par debitoriem.

28. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDA ĪPATSVARŠ TO RĪCĪBĀ ESOŠĀJĀ IENĀKUMĀ
(2003. gadā; %)

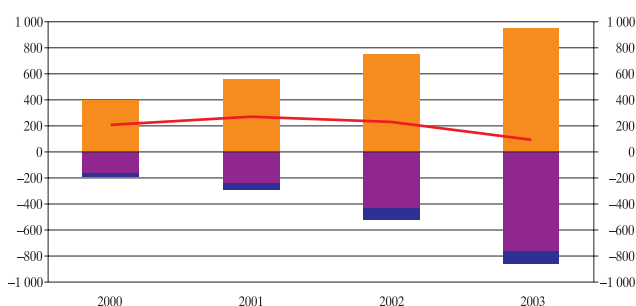
* Latvijas Bankas novērtējums.

29. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU FINANŠU AKTĪVI UN SAISTĪBAS PRET BANKĀM, LĪZINGA KOMPĀNIJĀM UN KRĀJAIZDEVUMU SABIEDRĪBĀM
(perioda beigās; milj. latu)

■ Noguldījumi
■ Līzings
■ Kredīti
— Neto

Mājsaimniecību parādu bankām veidoja galvenokārt kredīti mājokļa iegādei un patēriņa kredīti (2003. gada beigās – attiecīgi 64.2% un 18.0% no mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma). Mājsaimniecību procentu maksājumi bankām auga daudz lēnākā tempā nekā parāds – 2003. gadā tie veidoja 44.2 milj. latu un bija par 33.4% lielāki nekā 2002. gadā.

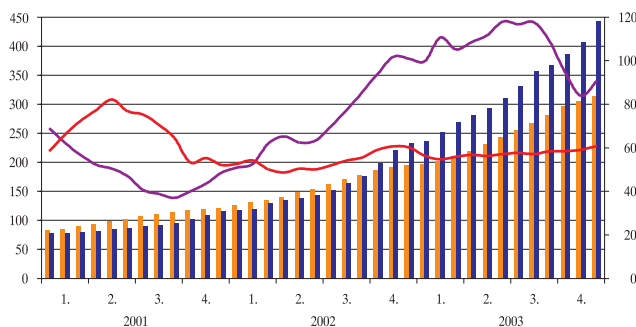
Pēc triju lielāko līzingu kompāniju datiem, mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums 2003. gada beigās bija 94.1 milj. latu¹ (par 6.3% vairāk nekā 2002. gada beigās). Dati par mājsaimniecību procentu maksājumiem līzingu kompānijām nav pieejami, bet, spriežot pēc parāda apjoma, tie ir daudz mazāki nekā procentu maksājumi bankām.

Turpinājās ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvara palielināšanās tendence. 2003. gada beigās tas sasniedza 58.5% {54.4%} no kopējā mājsaimniecību parāda bankām (sk. 30. att.). Mājsaimniecībām OECD valstu valūtās izsniegto ilgtermiņa kredītu procentu likmes bija daudz zemākas – 2003. gada decembrī latos un OECD valstu valūtās izsniegto ilgtermiņa kredītu procentu likmju starpība bija 3.6 {2.3} procentu punkti. Šo tendenci veicināja arī ASV dolāra kursa kritums 2003. gada otrajā pusē. Vienlaikus samazinājās ārvalstu valūtās piesaistīto mājsaimniecību

30. attēls

MĀJSAIMNIECĪBĀM IZSNIEGTIE KREDĪTI VALŪTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu; kreisā ass)
■ Latos
■ OECD valstu valūtās
 (gada pieaugums; %; labā ass)
— Latos
— OECD valstu valūtās

¹ Latvijas Līzingu devēju asociācijas dati. Līzingu portfeļa dalījums pēc līzingu ņēmēju tautsaimniecības sektora – citas nozares, t.sk. privātpersonas.

noguldījumu īpatsvars (sk. 31. att.). Kritumu galvenokārt ietekmēja ārvalstu valūtās veikto noguldījumu zemās procentu likmes un iespēja investēt ārvalstu valūtu nekustamajā īpašumā.

31. attēls

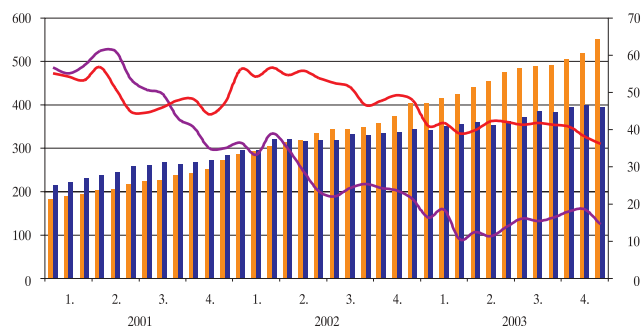
MĀJSAIMNIECĪBU NOGULDĪJUMI VALŪTU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu; kreisā ass)

— Lajos
— OECD valstu valūtās

(gada pieaugums; %; labā ass)

— Lajos
— OECD valstu valūtās

Ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvara pieaugums nozīmē valūtas riska kāpumu tām mājsaimniecībām, kuru ienākumi ir latos. Ņemot kredītu ar mainīgo procentu likmi, mājsaimniecības uzņemas arī procentu likmju risku. 2005. gadā šie riski varbūt palielināsies, ņemot vērā gaidāmo procentu likmju kāpumu, turpinoties ASV tautsaimniecības izaugsmei. Par iespējamo procentu likmju pieauguma mērogu liecina šādi dati: 2003. gada beigās 6 mēnešu naudas tirgus procentu likmju indekss LIBOR ASV dolāriem bija 1.2%, savukārt 2000. gadā ASV tautsaimniecības straujās izaugsmes laikā tas bija 6–7%.

10. LĪZINGA KOMPĀNIJAS

Palielinājās isāka termiņa līzings īpatsvars.

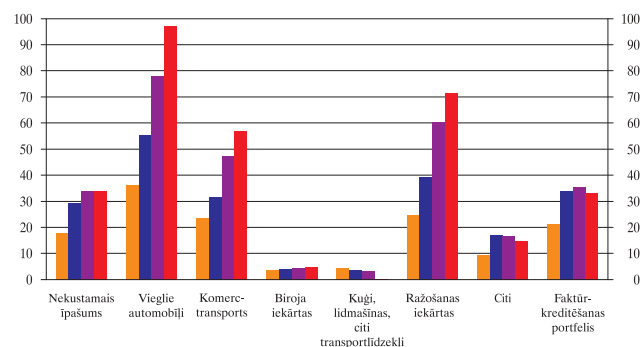
Triju lielāko līzings kompāniju (SIA "Hanza Līzings", SIA "Unilīzings", SIA "Nordea Finance Latvia") līzings un faktūrkreditēšanas portfelis 2003. gada beigās sasniedza 321.1 milj. latu (par 12.1% vairāk nekā 2002. gada beigās). Līzings un faktūrkreditēšanas portfelī dominēja finanšu līzings, tomēr 2003. gadā operatīvā līzings portfeļa pieauguma temps bija ievērojami straujāks nekā kopējā kredītportfeļa izaugsmes temps. Faktūrkreditēšanas portfelis samazinājās. Līzings kompāniju pakalpojumi galvenokārt tika izmantoti transportlīdzekļu, ražošanas iekārtu un nekustamā īpašuma iegādei (sk. 32. att.).

32. attēls

LĪZINGA KOMPĀNIJU LĪZINGA UN FAKTŪRKREDITĒŠANAS PORTFELIS AKTĪVU VEIDU DALĪJUMĀ

(perioda beigās; milj. latu)

— 2000
— 2001
— 2002
— 2003

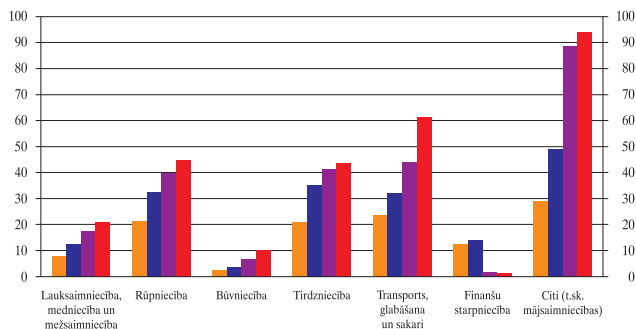

Vērtējot juridisko personu līzings portfeļa struktūru tautsaimniecības sektoru dalījumā, nozīmīgākie līzings ņēmēji galvenokārt bija rūpnieciskās ražošanas uzņēmumi, tirdzniecības uzņēmumi un transporta, glabāšanas un sakaru nozares uzņēmumi (sk. 33. att.). Mājsaimniecību līzings darījumu īpatsvars kopējā līzings portfelī bija vislielākais, tomēr 2003. gadā tas nedaudz samazinājās, straujāk augot

transporta, glabāšanas un sakaru, rūpniecības un būvniecības lizinga darījumu apjomam.

33. attēls

LĪZINGA KOMPĀNIJU LĪZINGA PORTFELIS TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU DALĪJUMĀ
(perioda beigās; milj. latu)

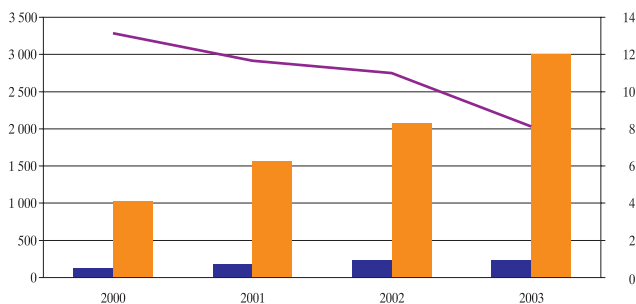
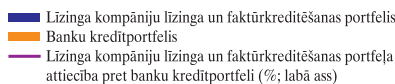

2003. gadā lizinga kompāniju lizinga portfeļa termiņstrukturā būtiski palielinājās īsāka termiņa lizinga īpatsvars, bet ilgāka termiņa (3 un vairāk gadu) darījumu īpatsvars samazinājās. Šādas pārmaiņas lizinga kompāniju lizinga portfeļa termiņstrukturā liecināja par to, ka lizinga kompānijas savus pakalpojumus tirgū piedāvā kā ērtu īstermiņa kredītlīdzekļu iegūšanas instrumentu. Tā kā lizinga kredītu saņemti ir ātrāk un vienkāršāk nekā banku kredītu, lizinga kredītam biežāk tiek dota priekšroka īstermiņa kredītlīdzekļu iegūšanā. Savukārt, aizņemoties uz ilgāku termiņu, kredīta cenas nozīme ir lielāka, tāpēc banku kredīts šādā situācijā parasti ir pievilcīgāks nekā lizinga kredīts.

2003. gadā samazinājās lizinga un faktūrkreditēšanas portfeļa attiecība pret banku kredītu atlikumu (sk. 34. att.). To veicināja banku izvērstās aktivitātes klientu piesaistē (īpaši – hipotekārajā kreditēšanā), par ko liecina arī lizinga termiņstrukturās pārmaiņas un lizinga apjoma pieauguma tempa samazināšanās nekustamā īpašuma jomā.

34. attēls

LĪZINGA KOMPĀNIJU LĪZINGA UN FAKTŪRKREDITĒŠANAS PORTFELIS UN BANKU KREDĪTPORTFELIS
(perioda beigās; milj. latu)

Latvijas Banka
K. Valdemāra ielā 2a, Rīgā, LV-1050
Tālrunis: 702 2300 Fakss: 702 2420
<http://www.bank.lv>
info@bank.lv
Iespiests "Premo"